

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

**TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI
TUNCAY ÖZİLHAN'IN
YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ AÇILIŞ
KONUŞMASI**

**25 EYLÜL 2002
RAHMI M. KOÇ MÜZESİ**

Sayın Başkan, Değerli Üyeler, Değerli Basın Mensupları,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Seçime çok kısa bir süre kala gerçekleşen bu İstişare Konseyi toplantımızda, sizlere bu yılın Ocak ayındaki Genel Kurul'da yayınladığımız bildirim içeriğini hatırlatarak sözlerime başlamak istiyorum.

Bu bildiri, “2002 yılının Türkiye için hayati önem taşıyan bir yıl olacağını” dile getiriyor ve üç temel alanda hızla harekete geçilerek bazı önemli değişim hamlelerinin başlatılmasını talep ediyordu. Bunlar:

- 1) Ekonomide orta vadeli bir gelişme stratejisi devreye sokularak, sürdürülebilir büyümeye geçiş için gerekli adımların atılması,
- 2) Siyasal sistemimizin daha demokratik, saygın, kendini yenileyebilen ve istikrarlı bir yapıya kavuşturulması için siyasi partiler ve seçim yasalarının değiştirilmesi,
- 3) Avrupa Birliği ile yıl sonunda müzakerelere başlayacak şekilde, Kopenhag Kriterleri ve AB müktesebatı konusunda mesafe kaydedilmesi.

Bundan 9 ay önce, 2002'nin en önemli konularından birinin AB ile ilişkiler olacağını söylerken, öncelikle AB üyeliğinin Türkiye'nin milli politikalarından biri olduğu gerçeğinden hareket ediyorduk. Bugüne kadar kararsız ve isteksiz tutumlarla çok zaman yitirilmişti. 13 aday ülke arasında Türkiye dışında müzakerelere başlamamış ülke yoktu ve Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirmeyen tek ülke de Türkiye'ydi.

Öyleyse, gerçekleştirilmiş bulunan Anayasa değişiklikleri ile ilgili uyum yasaları bir an önce çıkarılmalı, eksik olanlar tamamlanmalı ve bu yasaların uygulandığını gösteren bir dizi örnek hayata geçirilmeliydi. 2002'nin hedefi, AB ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılması olmalıydı.

Biz bunları söyledik ama, ne yazık ki zamanı hovardaca harcama konusundaki tutumumuzda belirgin bir değişiklik olmadı. İlk yedi ayı hareketsiz kalarak yitirdik. Sonunda, Ağustos ayında, Meclis, gerçekten tarihi bir hamle yaparak, Türkiye'nin AB yolunu tıkayan bir dizi konuda yasal düzenlemeler gerçekleştirdi. Ancak hemen arkasından seçim sürecine girilmesi, bu düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesine fırsat vermedi.

Meselelerin bu noktaya kadar gelişmesinde, TÜSİAD'ın geçen yıl yoğunlaşmaya başlayan ve bu yıl boyunca da aralıksız sürerek doruk noktasına ulaşan gayretlerinin, uyarılarının, kamuoyunu harekete geçirme çabalarının önemli bir rolü olduğunu hiç tevazuya gerek duymaksızın açıklıkla söyleyebilirim.

Şimdi Avrupa Birliği'ne önemli bir görev düşüyor: Türkiye'nin üstün çabalarını gerektiği gibi değerlendirmek. Üstün çabalar diyoruz, çünkü Türkiye, kriz ortamında, son derece hassas dengeleri gözeterek, AB üyeliği için gerekli siyasi kriterlerin yerine getirilmesi açısından çok büyük adımlar attı. Kopenhag Kriterleri ile ilgili en hassas konuları sonuca ulaştırdı. Toplamda bakıldığında ise ulusal programın öngördüğü 93 düzenlemenin en temel olanlarını içeren 57'si

tamamlanmış durumda. Kaydedilen bu aşama, Türkiye'yi, haklı olarak, AB'den müzakere tarihi isteme noktasına getirdi.

Türkiye'deki ekonomik ve siyasal reform sürecinin ilerlemesi için AB tarafından makul bir takvimin sunulması AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği açısından kritik önemdedir. Yalnızca orta ve uzun vadeli sonuçları açısından değil, kısa vade açısından da AB'nin tutumu büyük önem kazanmaktadır. Yıl sonuna kadar AB'nin Türkiye'ye bir tarih vermesi, uluslararası piyasalarda Türkiye açısından güven artırıcı bir unsur olacak ve dış yatırımlara ivme kazandıracaktır. Krizden kalıcı olarak çıkabilmek için buna büyük ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin, AB üyeliğinin tüm kriterlerini yerine getiren, etkin bir yargı sistemine ve yargı bağımsızlığına sahip, çağdaş, demokratik bir hukuk devleti olabilmesi için yapması gereken başka değişiklikler de olduğunu biliyoruz.

Bunlar işkence ile mücadele, ceza muhakemeleri usul kanunu, DGM'ler dahil olmak üzere yargının işlevselliğinin ve verimliliğinin artırılması, Milli Güvenlik Kurulu Yasası'nın Anayasa değişikliğine uyumlu hale getirilmesi gibi konulardır.

Ayrıca, insan haklarını ve ana hürriyetleri korumaya yönelik bazı ek protokollerin imzalanması ile bazı kollektif ve bireysel özgürlüklerle ilgili yasaların gözden geçirilmesi gibi gerekler bulunmaktadır.

Bunlarla ilgili kamuoyunda bir tartışma ve siyasi partiler arasında bir uzlaşmazlık sözkonusu değildir. Değişikliklerin gerçekleştirilmesi ve uygulamaya sokulması sadece bir zaman meselesidir. Kalan 36 düzenlemeyle ilgili olarak Türkiye'nin AB'ne bir takvim vermesinin yeterli olması gerekir.

Seçimden sonra hangi parti ya da koalisyon işbaşına gelirse gelsin, Türkiye'nin çağdaş hukuk devleti kimliğini güçlendirecek bu düzenlemeleri öncelikle ve ivedilikle ele alması, ulusal çıkarlarımız bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bütün partiler şu gerçeği özümsemelidir: Türk halkının yüzde 70'i Türkiye'nin AB üyeliğini istemektedir. AB dışında kalmış bir Türkiye'de ekonomik ve siyasal istikrarın kalıcı olarak sağlanamayacağı ortadadır. Yaşam düzeyi yüksek, çağdaş kimliğe sahip bir Türkiye idealine erişmenin tek yolu AB üyeliğidir.

Bu gerçekler ortadayken, Türkiye-AB ilişkilerini siyasi istismar konusu yapmaya kalkmak, Türkiye'yi AB yolundan geri çevirecek hamlelere teşebbüs etmek, Türk insanının gelecek hayallerini yıkmaktır.

Değerli üyeler,

2002 yılında Türkiye'nin önünde duran en önemli gündem maddelerinden biri siyasi yaşamı düzenleyen reformlardı. Ne yazık ki bu konuda en küçük bir adım atılması mümkün olmadı.

Mevcut seçim sisteminin, yüksek ülke barajı nedeniyle, çoğulcu demokratik bir rejimde toplumsal ağırlığı azımsanamayacak partileri parlamento dışında bıraktığı çok önceden

biliniyordu. Ülke barajını geçemeyen parti sayısına bağlı olarak, bir partinin tek başına iktidar olabilmesi için gereken oy oranının düştüğü önceki seçimlerde de görüldü. Seçimden birinci çıkan, ancak seçmenlerin çoğunluğu tarafından tercih edilmeyen bir partinin parlamentoda oy oranının çok üzerinde sandalye elde edebildiği tüm siyasi çevrelerce bilinmekteydi.

Bilinen bir başka gerçek de, geniş bölge sistemi nedeniyle seçmenle milletvekili arasındaki bağın zayıf olması ve seçmenlerin bu yüzden vekillerini denetleme olanağının kalmadığı, bunun da “liderler sultası” güçlendirdiği idi.

TÜSİAD yaptırdığı araştırmalarla mevcut seçmenin yüzde 80’inin seçim sisteminin ve siyasi partiler yasasının değişmesini istediğini ortaya koydu. Bu araştırmayı kamuoyuna açıkladık.

Ancak paralel olarak yürüttüğümüz ve kamuoyu araştırmalarına göre Türk seçmenin de benimsediği “Seçim Sistemi” çalışmasını kamuoyuna maletmek için uygun bir konjonktür bulamadık. Çünkü, bir seçim sistemi tartışması başlatmamızın, “TÜSİAD seçim istiyor” diye algılanmasından çekindik. Zamansız bir seçim, reform sürecini kesintiye uğratacaktı ve biz de bunu istemiyorduk.

Seçim kaçınılmaz hale geldiğinde ise, siyasi reformlar, hem üzerinde uzlaşma sağlanamadığından, hem de AB yasalarının parlamentodan geçmesi birinci önceliği aldığından, gündeme girme şansı elde edemedi.

Bugün ise, siyasi reformlar, çok daha büyük bir istikrarsızlığın kaynağı olabilecek bir seçim ertelemesinin gerekçesi olarak kullanılıyor. TÜSİAD, Türkiye’nin siyasal sistemi için çok önemli bir konunun, kişisel çıkar uğruna verilen mücadelelere konu olmasını arzu etmiyor. Bu nedenle konunun tartışılmasının seçim sonrasına kalmasının daha uygun olacağını düşünüyoruz.

Siyasi partiler kanunu ile ilgili de, üyelik, başkanlık, teşkilat yapısı, delege ve aday tespiti, kaynak ve harcamaların denetimine ilişkin hükümlerin yeniden düzenlenmesini öngören çalışmalarımız var. Bunlarla ilgili görüşlerimizi siyasi partilere sunduk. Siyasi parti yasakları ile ilgili maddelerin demokratik bir anlayışla yeniden ele alınması gerektiğini de dile getirdik.

Bu seçimlerin TBMM’nin saygınlığını artırmasına da hizmet etmesini arzu ediyoruz. Bunun yollarından biri, istikrardan uzaklaşmadan daha adil bir seçim sistemi oluşturmaksa, diğeri de işleyişte demokratik, ifadede özgür, harcamada şeffaf partilerle seçmene hizmet vermektir.

Seçmen artık, küçük hesapların adamı olan, kişisel çıkarlarının peşinde koşan, sözünde durmayan siyasetçi istememektedir. Bu seçimde seçmenin siyasal davranışını, büyük ölçüde bu tarz siyasetçiye duyulan tepki şekillendirecektir.

Türkiye’ye, ülke menfaatlerini kendi menfaatlerinin önünde tutan yeni bir siyasetçi profili sunabilenler, yalnızca bu seçimlerde değil, gelecekteki seçimlerde de kazanan tarafta yer alacaklardır. Bu sayede, seçmen gözünde yolsuzluk ve entrika üreten bir yapı haline gelen siyaset, ülke için çözüm üreten itibarlı, çağdaş bir kurum olabilecektir.

Değerli üyeler,

Bundan 9 ay önce, ekonomide orta vadeli bir gelişme stratejisinin devreye sokulması ve sürdürülebilir büyümeye geçiş için gerekli adımların hızla atılması gereğine işaret ettiğimizde, bunu yalnızca krizden çıkış arayışı içinde söylemiyorduk. Yaklaşımımız, orta ve uzun vadede Türkiye'ye sürdürülebilir bir büyüme perspektifi sağlayabilmektir.

Bu nedenle, Türkiye'nin krizden çıkış çabaları ile AB ile entegrasyon çabalarının birleştirilmesi, IMF programına bağlı kalırken, "Katılım Öncesi Ekonomik Program"ın da devreye sokulması gerektiğini dile getiriyorduk.

Bugün, seçim ortamının ve dünya konjonktürünün etkileriyle rehabilitasyon ve reform sürecinde geriye düşme tehlikesinden dolayı endişe duyuyoruz.

Ekonomide kırılganlık sürmektedir. Mali piyasalar, iç ve dış politika alanlarında yaşanan istikrarsızlıklara sert tepkiler vermeye devam etmektedirler.

Ekonominin içinde bulunduğu durum ve seçim sürecine girilmiş olması nedeniyle bütçe açığının yükselme ihtimali vardır. Muhtemel Irak operasyonu ve dünya ekonomisinde meydana gelebilecek negatif gelişmeler de dikkate alındığında, ekonomik program öngörülerinden ciddi sapmalar gündeme gelebilecektir.

Vergi gelirlerinin yavaşlaması, KİT açıklarının muhtemel fiyat ertelemelerinden dolayı yükselmesi, kamu çalışanları ücretlerinin seçimsiz bir duruma oranla daha yüksek belirlenmesi, savunma harcamalarında artış, kurlarda hızlanma, petrol fiyatlarında artış, turizm ve ihracat gelirlerinde yavaşlama gibi faktörler, 2002'yi beklenenden az etkileyecek olsa bile, 2003 için belirlenen hedeflerin tutturulmasını güçleştirebilecektir.

Bu nedenle, seçim öncesi dönemde ve seçim sonrasında izlenecek politikaların temel yörüngesini, Stand-by anlaşmasının uygulanmasına devam edilmesi oluşturmalıdır. Aynı ölçüde önem verilmesi gereken bir konu da IMF programının yapısal reform sürecidir. Özellikle de, bu sürecin çekirdeğini oluşturan kamu kesimi reformudur.

Kamu reformu, hem ekonomide arzulanan yapısal dönüşümü sağlamak hem de gelecek dönemde büyümenin motoru olacak özel sektör yatırımları için elverişli ortamı yaratmak açısından yaşamsal öneme sahiptir.

Siyasi tercihler nedeniyle bu alanda yaşanacak gecikmeler ve program dışı uygulamalar önümüzdeki dönemde sadece kamu maliyesini değil resesyondan çıkışı ve enflasyonla mücadeleyi de olumsuz etkileyecektir. Ülkenin üretim potansiyelinin harekete geçirilmesi sürecinin aksamasına neden olacaktır.

Enflasyonun düşme hızının durması ve büyümenin yavaşlaması, piyasalardaki beklentileri olumsuz etkileyecek ve hali hazırda yükselen faiz oranları ve kurlar dikkate alındığında kamu açığının artması ve açığın finansmanının zorlaşması sonuçlarını doğuracaktır. Oysa Türkiye'nin borç yükünün hızla aşağı çekilmesi gerekmektedir.

Ekonominin temel problemlerini çözebilmek için atılması gereken adımlar şunlardır:

- 1) Uygulanmakta olan ekonomik programa devam edilmeli, program siyasi olarak güçlü bir şekilde sahiplenilmeli, ekonomi yönetimi, güçlü koordinasyona imkan sağlayacak şekilde Ekonomi ve Maliye Bakanlığı adı altında tek elde toplanmalıdır.
- 2) Seçim ertesinde enflasyon hedeflemesine geçilerek sene sonu itibariyle %20 enflasyon hedefine sadık kalınmalıdır. Bu çerçevede, para politikası ve gelirler politikası enflasyon hedefini destekleyici olmalıdır.
- 3) Borç yükünün azaltılması ve ekonominin rekabet gücünün artırılması için kamu reformunun tüm alanlarda hızla tamamlanması hedeflenmelidir.
- 4) Bir yandan kamuda aşırı istihdamın azaltılması programına devam edilmeli ve kamuda etkinlik artışı sağlanmalı, diğer yandan personel azaltmaları sonucu doğan mağduriyeti gidermek üzere sosyal politika araçları ile gerekli önlemler alınmalıdır.
- 5) Seçim sonrasında özelleştirmelerin hızlandırılarak tamamlanması hedeflenmelidir.
- 6) Devlet, merkeziyetçi yapıdan uzaklaştırılmalı, yerel yönetimlere ağırlık verilmeli, ekonomik rasyonellere uygun bir örgütlenmeye geçilmelidir.
- 7) Kamuda insan kaynakları liyakat çerçevesinde değerlendirilmeli, sivil toplumun karar mekanizmalarına katılması sağlanmalı, hesap verebilirlik ve şeffaflık ön plana alınmalı, yolsuzlukla aktif olarak mücadele edilmelidir.
- 8) Vergi reformu, kamu maliyesi perspektifinin yanısıra makroekonomik açıdan da değerlendirilmelidir. Büyümenin tekrar canlandırılması ve ekonominin istihdam ve üretim artışı sağlar bir yapıya kavuşturulması için reel sektör ve finans sektörü üzerindeki vergi yükü azaltılmalıdır.
- 9) Vergi oranları, vergi tabanındaki genişlemenin vergi gelirleri üzerindeki dengeleyici etkisi dikkate alınarak, arz yönlü olarak yeniden belirlenmelidir.
- 10) Vergi idaresinin modernizasyonu tamamlanarak, elektronik imkanlar, bankacılık sistemi ve vergi kimlik numarası gibi önlemlerle vergi tabanı genişletilmelidir.
- 11) AB'ye adaylık sürecinde gelinen aşama uyarınca, Türkiye ekonomisinin AB ekonomisi ile uyumlulaştırılması çalışmalarına hız verilmelidir.
- 12) Türkiye ekonomisinin büyümesinin giderek daha fazla özel sektör tabanlı olarak gerçekleşeceği dikkate alınarak, yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmaları hızla sonuçlandırılmalıdır. Bu konuda siyasi iradenin yanı sıra bürokraside bir zihniyet değişikliği gerçekleşmesi gereği göz ardı edilmemelidir.
- 13) Üretimde, istihdamı caydıracak, uluslararası rekabet açısından dezavantaj yaratacak uygulamalardan kaçınılmalıdır. Bilim Kurulu tarafından hazırlanan İş Kanunu Taslağı, İş

Güvencesi Yasası yürürlüğe girmeden önce, işveren ve işçi kesimlerinin mutabakatıyla yasalaştırılmalıdır.

14) Sürdürülebilir bir büyüme için, özel sektör yatırımlarını finanse edebilecek sağlıklı bir bankacılık sistemi elzemdir. Bu amaçla, bankacılık sisteminde yeniden yapılanmanın tamamlandığı ve sistemik riskin kalmadığı açıkça ortaya konmalıdır.

15) Krizin etkisiyle ortaya çıkan geri dönmeyen krediler sorunu, bankaların sermaye yapılarında ilerde bir bozulmaya yol açmayacak ve yeni kredi açılmasına imkan sağlayacak bir çerçevede çözülmeli, finansal yeniden yapılandırma programının iyi işlemesi için gereken mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır.

16) Bankacılık sisteminde, uluslararası normlara ulaşan düzenlemelerin paralelinde, sermaye piyasalarında da derinleşme sağlanmalı, reel söktörde de risk yönetimi ve uluslararası muhasebe standartları uygulamaları hayata geçirilmelidir.

Değerli üyeler,

Geçmiş dönemlerde, her seçim sonrasında yeni hükümetlere Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu ekonomik önlemleri aktaran bir rapor sunmayı gelenek haline getirmiştik. Zamanla Türkiye'nin temel problemleri, hangi parti iktidara gelirse gelsin gözardı edilemeyecek, acil ve ulusal meseleler haline geldi.

Bu yüzden bu yıl, bir değişikliğe gittik. Benim ve Sayın Muharrem Kayhan'ın konuşmalarında kapsanan konular bir rapor haline getirildi. Bu rapor hafta sonunda siyasi partilere gönderilecek.

Böyle bir raporun seçim propagandaları hız kazanmadan partilerin yetkili kurullarına ulaşmasını istedik. Çünkü şuna inanıyoruz: Türkiye'nin temel sorunları gündelik siyasete malzeme olamayacak kadar ulusal bir nitelik kazanmıştır. Sorunların çözümü için siyasal manevra alanı çok daralmıştır. Temel konularda yapılacak şeyler üç aşağı beş yukarı bellidir. Bunları görmezden gelmek, Türkiye'yi ekonomik ve sosyal dokusunun kaldıramayacağı bir belirsizliğe sürüklemek olur.

Mevcut sorunların çözümünde asgari müşterekler benimsenmesi esastır. Siyasi farklılıklar ise siyasal partilerin Türkiye ve dünya vizyonları ve bu vizyonları hayata geçirecek aksiyon planları ile anlam bulacaktır.

Önümüzdeki seçimlerin ülkemiz için hayırlı sonuçlar doğurmasını diler, hepimizi bir kez daha saygıyla selamlarım.